

Egyetemi nyomda kiadása, *A magyar nyelv tanításának természetes módja más nyelvű iskolákban*, Athenæum kiadása, és nemsokára meg fognak jelenni a magyar nyelvnek román nyelvű iskolákban való tanítására szolgáló nyelvgyakorló és olvasókönyvei az ezekhez készült vezérkönyvvel.

Hogy ez utóbbi is egészen megfelelő könyv, azt bár még ki nyomtatva tudtommal nincs, mégis biztosan állíthatom, mert a M. T. Ak. Román-Petre község pályadíjával tüntette ki s e pályázatkor megbirálásában az egyik bíráló: igazgatóm felkérésére én is részt vettem.

Az ügynek akartam szolgálatot tenni, mikor ezeket elmondtam. Bár sikerült volna a természetes módszer iránti érdeklődést némileg fokoznom!

KOLUMBÁN SAMU.

A DIREKT MÓDSZER MELLETT.

Észrevételek T. M. bírálatára.

«A Magyar Pædagogiaiban olvasván cikkének ismertetését, nekem is az a meggyőződésém, hogy *előbb-utóbb az ön módszerének kell érvényre jutni.*» Ime így ír hozzám egyik fővárosi kollégám, elolvasván T. M.-nek a Magyar Pædagogia m. évi október havi számában a *direkt módszerrel* írt cikkemre vonatkozó kritikáját.

Első sorban is igyekezem elhárítani magamról azt a dicsőséget, hogy ez az *ön* módszerem volna, sokkal jelesebb emberek teremtettkék azt meg; én csak szerény hirdetője vagyok elveiknek.

Másfelől köszönöm kedves kollégámnak elismerő szavait, igazán jól estek a sok gáncs után, a mi a lapok útján, de meg hivatalosan is ért e cikkemért. Hiába, ősrégi közmondás: «Szólj igazat, betörök a fejed.» Csak az a különös már most, hogy juthat a kritika olvasója éppen az ellenkező nézetre, mint a kritika akarna, mely pedig nem a leghizelgöbben nyilatkozik értekezésemről s vele együtt e módszerrel sem, a mit mindjárt, bevezetésképen a módszerek «fattyuhajtásának» nevez! ? Úgy látszik, nagyon gyöngék azok az ellenérvek! És így is van az! Hiába irnak a direkt módszer ellen, hiába hivatkoznak psychológiára, német folyóiratokra, meg akármire, ennek a módszernek győznie kell, mert ez a *természetes* módszer. A természetes pedig előbbre való, mint a mesterkelt.

De lássuk csak egy kissé részletesebben a bírálatot. Német folyóiratból vett idézettel kezd: *A Mündtsschrift für höhere Schulen* ugyanis attól fél, hogy a direkt módszerrel a nyelvi tanítás a nyelv-

mesterség színvonalára fog süllyedni. Ugyanezt hozzá fel, mint nyomós érvet Bleyer Jakab is «A német nyelvtanítás módszeréről» stb. című értekezésében. Hát kérem ez egyszerűen nem érv, mert ha valaki előttem német szaklapokból idéz, úgy én találok tíz más német szaklapot, mely ép az ellenkezőjét bizonyítja. Hiszen a hatalmas kulturájú Németországnak minden kis városában van ilyen szaklap, s ép Németországban van legtöbb híve a direkt módszernek. De másfelől — a tárgyi oldaláról nézve a dolgot, — ezzel a kérdéssel is foglalkoztam értekezésemben s azt mondtam ott, *hogy ép az a nagy baja a nyelvtanításnak, hogy olyan sok a «bűszke tanár», kik nem tudnak leereszkedni a gyermeki lélek niveaujára, kik nagy tudós képet öltve folyton üres grammatikai formuláikon nyargalnak, de tartalmat nem adnak hozzá. Pedig előbb volt az anyag, aztán a forma.* Ime a mi jelszavunk! Tehát az nem volna baj, ha a tanárok nyelvmesterekké, tanítókká válnának, mikor szükséges, sőt az volna a tanítás ideális állapota, melyért a tanítványok örökké hálásak lennének. Ez a mi célunk épen, csak is így lehet ma már a mindenképen túlterhelt tanulón segíteni, mert a direkt módszer kezdő fokán nincs házi feladat, ez nagy munkától kiméli meg őket. Első sorban nem kell otthon fordításokat és szótárt írniok, másfelől nem kell szavakat és nyelvtani szabályokat magolniok. Óriási feladat ez egy gyermeknek zsenge korában! Ugyis annyira el van foglalva otthon is szellemi munkával a jobb módu szülők gyermeke, kik mindenáron lüngészt, vagy legalább is «általános műveltségű» embert akarnak belőle faragni. Tanul zongorázni, hegedülni, gyorsírást s aztán külön egy-két nyelvet. Nem veszik észre, hogy ezzel tényleg, lelkileg elsenyveszthetik. A szegényebb ember gyermekének még átlag jobb dolga van, mert otthon rendszerint testi munkák végzésére használják, a mi üdvösen ellensúlyozza az iskolai szellemi munkát. Aztán épen most beszélnek a lapok a nagy amerikai tanítási reformról, melynek az a célja, hogy a könyvet a mennyire lehet száműzze az iskolából, mely már tulságosan könyvszagú. Mit szólnak ehhez a grammatikus módszer hívei? Ha véletlenül nálunk is utánozni találnák, mi lenne ő belőlük? Kétségbeesnének, ha nekik is nyelvmesterekké kellene süllyedniök!?

Mi előbb szóanyagot akarunk adni a tanulónak s e közben feltétlenül *nyelvmestereknek* kell lennünk s ha van már elég anyag, akkor aztán formába is lehet önteni, akkor lehetünk tanárok. Mi sem engedjük el a nyelvtánt, sem az irodalmát, hisz ez természetes — értekezésemben megállapítottam mindkettőnek a kellő helyét — de későbbre hagyjuk, ép úgy, mint az anyanyelvnel. Anyanyelvünknel is előbb a nyelvet tanuljuk, aztán a tudatos használatát, a nyelvtánt

Ez a természetes eljárás. Ilyen értelemben lehetünk, sőt kell is nyelv-mestereknek lennünk.

Kifogásolja továbbá e kritika a szemléltető eljárást, a melyet egyoldalunak tart. Nem veszi azonban észre, hogy kezdő fokon nincs más módja a direkt nyelvtanításnak. A gyermek is így tanul anyjától, az addig mondja előtte a tárgyak nevét, a míg meg nem tanulja. Ez is az életből ellesett tapasztalat, ez is azt bizonyítja, hogy a módszerünk minden ízében a természetesen alapszik. Azt vetik ellene ennek, hogy az ilyen nyelvtanítás megjárja a kis gyermeknél, elemi iskolában, mert ilyen módon egyuttal ismereteket is szerez, holott a középiskolai tanulóra az utóbbi már nem áll, tehát nem is fog olyan kedvvel tanulni. Először is csak részben igaz az, hogy új ismereteket már nem szerez a tanuló, mert bizony sok olyan tárggyal ismerkedik meg, a mit még nem ismert. Másfelől minthogy az illető tárgyak neveit más nyelven tanulja, új ismeret számba megy az nála, és különben is a menet sokkal gyorsabb, semhogy ez a módszer untathatná őket. Aztán nem is olyan egyoldalú a mi szemléltető eljárásunk, mint a hogy a bíráló állítja. Ha tisztán szemléltetés volna, akkor természetesen azzá válnék, de ne feledjük el a mit annyira hangsúlyoztam értekezésemben, hogy *a legelső pillanattól kezdve mondatokban* beszéljünk a tanulókkal. Így pl. az asztalra rámutatva azt mondjuk: *C'est la table.* (*A table* szót kiemeljük) stb. Tehát a tárgyak nevein kívül már a tanítás első órájában megtanulja az egyszerű mondat alkotását is és a tanítás folyamán syntaktikai ismeretei, ha nem is egészen tudatosan, de folyton bővülnek. Mindenki beláthatja, hogy ez eredményesebb eljárás a magoltató rendszernél, a hol a tanuló hosszú időn keresztül összefüggéstelen szavak fordítását tanulja be, (Vokabellernen), a melyeknek megfelelő tárgyképzetek hiányoznak elméjéből. Azt hiszem, hogy ezzel az egyoldalúság vádját vissza is háríthatom arra, a kitől kiindult, vagyis inkább ősrégi módszerére, melyhez olyan görcsösen ragaszkodik.

Azt mondja továbbá a bíráló, hogy módszerünk felületes, sőt káros. A mi ezt illeti, meg kell jegyeznem, hogy a felületesség nagyon viszonylagos fogalom s ez utóvégre minden módszerre ráfogható. Tudom hová czéloz ezzel a bíráló! Azért gondolja módszerünket felületesnek, mivel tanításunk kezdő fokon csupán halláson alapul. — A grammatikus módszernél már kezdetben olvasás és írás útján tanítják a nyelvet. Ez szerintük kettős kötelek; látás és hallás. De ez csak a laikust ejtheti tévedésbe. A fő a tárgyképzet, ez pedig hiányzik tanulóiknál, vagy nagyon homályos, mert nincs szemléltetés. Mi egyrészt azért nem olvastatunk és iratunk eleinte, mert a két uton szerzett képzet annál gyengébb volna. A látás zavarná a hallást és

fordítva s így a tárgyképzethez szükséges szóképzet (név) nem tudna tisztán kialakulni. Ennek egyik lényeges oka pedig a helyesírás. Mert ha egységes, phonetikus helyesírásunk volna minden nyelvben, úgy nekünk is hamarabb meg lehetne kezdeni az írást és olvasást. Tudjuk azonban, hogy némely nyelv helyesírása milyen bonyolult, ha az ember eleinte leírva látja és aztán hallja ugyanazon szót, nem akarja elhinni, hogy a kettő ugyanaz. De különben is nekünk a főcélunk eleinte bizonyos beszédbeli készség elsajátítása, nem pedig az ismeretek megrögzítése; erre később is van idő. De ez nem *felületesség*ből, hanem helyes számításból ered.

Végül pedig igen könnyű állítani, bölcsekedni ott a «nagy philologusok» fellegvárában! Tessék leszállni a gyakorlat terére. Hiszen a bíráló, valamint többi ellenfeleink nem is ismerik e módszert gyakorlatban, csak elméletben papiroson. Mi ellenben az övéket is nagyon jól ismerjük, tehát hivatottabbak vagyunk róla véleményt mondani! A legszebb elmélet sem ér fel egy kis gyakorlattal, mert az életben csak ez számít.

Hogy pedig módszerünk káros is volna, azt hiszem, hogy az elmondottak után erre a vádra szót vesztegetni sem érdemes. Továbbá a bíráló maga sincs egészen meggyőződve arról, a mit mond, vagy nem tudja kellően bizonyítani. A bevezetésen kívül találó példa erre, hogy — a mint már láttuk — kárhoztatja a szemléltető eljárást, de később így szól: — «És néha milyen erőszakos az a körüírás, melylyel a magyar egyenértékű szót akarjuk pótolni. Pl. Jouet = ce qu'on donne aux enfants pour les amuser. Nem természetesebb-e ha meg mondjuk a tanulónak magyarul, s aztán körül írjuk francziául!..... milyen talányokon kell (így) fejöket törniök». — Ez általában támadás akar lenni a direkt módszer ellen (a bíráló minden áron fordítani akar, hiába, nem tud ettől a gondolattól elszakadni), hanem itt önmaga alatt vágja a fát, de nem veszi észre, mert hát *megmutatjuk annak a tanulónak az illető tárgyat és mindjárt nem kell talányon törni a fejét.* Ugyebár mégis csak jó az a szemléltetés? Nincs szükségünk fordításra. *Ezért elengedhetlen feltétele* a direkt módszernek a szemléltetés. Csodálkozik továbbá a bíráló azon, hogy mi ki akarjuk küszöbölni a nyelvtannak az anyanyelven való tanítását, pedig hát ez módszerünkől önként következik, hiszen önmagunkkal jönnénk ellenkezésbe máskülönb.

Már most az a csodálatos ismét, hogy a mint a bíráló rátér a részletes tanítási tervemre, azt helyesli! Mire valók akkor az általános kifogások? Hiszen ez a veleje a dolognak! Csak egy megjegyzést fűz hozzá, mely azonban tévedésen alapszik. Azt mondja ugyanis: «Csak azzal nem tudunk megbarátkozni, hogy ez legyen a

tanítás alphája és omegája (a beszédgyakorlat). Pedig az értekező beosztása ezen alapul. Kezdő fokon igenis ezen alapszik a tanítási tervem, de tovább semmi esetre. Vagy én fejeztem ki magamat helytelenül; vagy a bíráló tulajdonít nekem tévedésből olyasmit, a mit nem mondtam. Az alphája igen de az omegája nem. Hiszen akkor kihagytam volna a rendszeres olvastatást és az irodalomtörténetet. A beszédgyakorlatnak természetesen itt, a felső fokon is, nagy szerepe van, de a praktikus cél mellett egy idealisabb is előtérbe nyomul: az irodalom megismertetése és megkedveltetése, a mi ha a nyelvet már némileg bírják, nagy élvezet, ellenkező esetben pedig gyötres. Egyáltalán a bírálat azt a benyomást tette reám, hogy a bíráló lassanként maga is megbarátkozott az értekezésemben kifejtett elvekkel, csak eleinte fakad ki ellene hevesebben. Csakis így érthető pesti kollégám levele is. Igenis, a mi módszerünknek kell győznie, mert ez a haladást jelenti. Természetes, hogy ez még hosszú küzdelembe fog kerülni, mert a csökönyös maradiság nálunk mindenkor a nemzeti erények közé tartozott, de mi nem fogunk csüggedni. Én ezt a módszert Schweiczban, a nevelés apostolainak, Rousseauinak, Pestalozzinak hazájában tanultam. Ez az ország az, a hol most is legelőbbre vannak a nevelés, a kultúra terén. Senki se vádoljon tehát bennünket reklámmal, mert igaztalanul teszi. Mi a szeretet szavával lépünk tanulóink elé, meg akarjuk őket szabadítani sok lélekgyöttrő, felesleges munkától. E helyett egész könnyedén, minden túlterhelés nélkül vezetjük őket sokkal lényegesebb célhoz, mint a grammatikusok. S az eredmény is más. Náluk az eredmény — ország-világ tudja — körülbelül semmi.

S most még egyszer szívből üdvözlöm az amerikai tanítási reformot, mely az idők szavának megtestesülése, a humanismus, egyik nagy vívmánya. Közköztudásügyi kormányunk figyelmét ez uton is felhívom a szemléltetésen és a nyelv élő gyakorlatán alapuló módszerünkre, mely hivatva van az iskolai túlterhelés vádját eloszlatni.

OTRÓK MIHÁLY.